

*Tenminste voor een
bepaalde tijd*

Hans Heesen

Uitgeverij IJzer
Utrecht

I

Te voet naar Klarenbeek was tweeënhalve uur. Waarom Nico me gevraagd had, wist ik niet. We hadden de tocht een paar keer eerder gemaakt, maar de laatste keer was alweer twee jaar geleden. Ik had ingestemd vanwege Frida. Met het schrijven van dit verhaal kom ik een belofte aan haar na – al is het een onuitgesproken belofte. Want door Frida trad het leven – en zeker ook mijn leven – voor even uit zijn verstikkende begrenzing.

Die verstikking is na zoveel jaar, merkte ik vandaag toen ik hier rondliep, nog altijd aanwezig. Als een foto in een album dat je diep in een zolderkast hebt weggeborgen, omdat je hem nooit meer wilde zien.

Het leven in wat indertijd nog de hoofdstad van een kleine regio was, ontsproot er aan de rivier die schilderachtig door het landschap kronkelde en een aantal uit de middeleeuwen stammende stadjes aan haar oevers reeg. De kade, nu ingericht als promenade, diende er slechts als parkeerplaats voor personenauto's. Geladen en gelost werd er niet; vrachtschepen voeren er voorbij. Ermiddenop vormde een achthoekige houten keet, ooit neergezet als tijdelijk onderkomen voor een café met kleine kaart, het enige blijk van gastvrijheid, naast een verderop aan de voet van de brug gelegen paviljoen waar schnitzels met gebakken aardappels en doperwtjes uit blik werden geserveerd. De brug zelf, een stalen

boogbrug met een hefgedeelte uit de jaren zestig van de negentiende eeuw, was geschilderd in vijf verschillende kleuren, alsof de restanten van een failliete verfwinkel ervoor waren gebruikt. Aan de overzijde probeerden pubers tussen het opgeschoten gras op de oever te ontsnappen aan de verveling. De seizoenen, het ene overtuigender dan het andere, hulden het stadje elke drie maanden in een andere dracht. Maar elegantie en flair bleven er ver van. Onder winters sneeuwen kleed leek het stadje het best tot zijn recht te komen, als om aan te geven dat doodgaan er makkelijker was dan leven.

Toeristen kwamen er niet, tenzij als passagier van de J. Henry Dunant, een vakantieschip van het Rode Kruis voor chronisch zieken en gehandicapten dat er periodiek aanmeerde, een gelegenheid die stevast werd opgeluisterd door het bezoek van een groep padvindstertjes dan wel de vereniging van huisvrouwen, al dan niet van opgewekte accordeonklanken voorzien door een leraar klassieke talen aan het Stedelijk Lyceum.

Wij noemden de rivier uit baldadigheid de Eichel, maar durfden allang niet meer te hopen op een bevruchting. De stad stond met zijn gezicht naar het verleden toegekeerd. Wie wilde leven, moest gaan. Wie weg wilde maar nog niet kon, zoals wij, bekwaamde zich in escapisme. Wie bleef, schikte zich en aanvaardde de rivier als horizon.

We hadden afgesproken voor het station. Nico glimlachte. Ik glimlachte terug. Om mijn verlegenheid te verbergen, probeerde ik de zijne te negeren.

Zonder iets te zeggen zetten we ons in beweging. Bo-

ven de uiterwaarden hingen wolken. We liepen over het smalle voetpad tussen rijbaan en spoorbrug naar de overkant. Onze voetstappen klonken hol op het metaal. De sensatie op korte afstand een trein langs je heen te voelen rijden, bleef uit. Ik keek naar Nico, die vooropliep. Dunne, pezige kuiten boven door zijn moeder gebreide sokken. Nog steeds een jongetje, alsof de tijd voor hem niet bestond. Ik was een kop groter. Waarom hij dan ook nog een korte broek droeg, begreep ik niet. Het bevestigde het gevoel dat ik hem ontgroeid was. Lichamelijk en geestelijk.

Aan de overkant van de rivier volgden we de lus in de weg, onder het spoor door, de bebouwde kom uit. We liepen zwijgend naast elkaar. De route was bekend. Pas bij Empe was er overleg nodig: rechtsaf of linksaf. Maar ook deze beslissing werd woordeloos genomen. Nico sloeg rechtsaf de Breestraat in, ik volgde.

Het landschap dat onze kinderfantasie geprikkeld had, toonde zich nu met een prozaïsche eentonigheid. De weilanden en akkers lagen er traag bij. De tijd dat we elkaar dagelijks zagen en geen woorden nodig hadden, lag ver achter ons. Maar Nico zei niets en ik wachtte rustig af, in de veronderstelling dat hij me met een reden had mee gevraagd en daar op enig moment duidelijkheid over zou geven. De zon wierp onze schaduwen langgerekt voor ons uit. Uit ongemak over ons lengteverschil hield ik een halve pas in, zodat ze even ver reikten.

De verbouwde boerderij van zijn opa en oma was een kinderparadijs geweest. Nico's opa was in feite een groot kind, zoals ik me nu zonder moeite voorstelde dat Nico

later zelf ook zou zijn. De deel was ingericht als het 'Universum van Meijer', zoals op een houten bord vermeld was. Wie deze Meijer was, heb ik nooit geweten, maar zijn universum draaide om de illusie van beweging. Met merendeels door de opa van Nico geconstrueerde fenakistiscopen en zoötropen, een veelheid aan toverlantaarns en projectoren, boeken, posters en paraferalia, allemaal uit de tijd van de zwijgende film. Slapstick op 8mm, 16mm en 35mm die hij overal en nergens vandaan had gehaald. Films van vergeten komieken. Rigadin, het Deense duo Watt en Halfwatt, de Italiaan Fringuelli.

Een half jaar geleden was Nico's opa ziek geworden, wist ik, en hij zou niet meer beter worden. Een maand of twee terug had Nico's oma door een ongelukkige val een arm en een been gebroken en sindsdien woonde Frida er 'zolang' om te helpen.

We arriveerden in Klein Amsterdam, wat betekende dat we op twee derde waren. Vroeger betekende dat ook dat we even pauzeerden en een appel aten. Die appel bleef nu achterwege. In plaats daarvan haalde Nico een pakje Bastos uit zijn broekzak. Het was het eerste teken dat hij geen twaalf meer was. Hij gaf zich een houding alsof het de normaalste zaak voor hem was om sigaretten bij zich te hebben, maar ik kreeg toch de indruk dat hij ze speciaal voor mij had meegenomen. Ik bedankte, waarop hij het pakje weer wegstak.

'Hoe is het met je oma?' verbrak ik ons zwijgen.

'Goed,' antwoordde Nico, om met dat ene woord te beletten dat onze woordenwisseling een gesprek zou kunnen worden.

‘En met Frida?’

Nico ontweek mijn vraag.

‘Zullen we verderlopen?’

Ik had nu de leeftijd van mijn dode zus. Nog even en ik zou haar hebben ingehaald. Dan zou ik haar tenminste op dat punt overtreffen. Sinds het ongeluk was ik de oudste. De dood had me sociaal op een afstand gezet die onoverbrugbaar was. Als iets dat alleen van mij was, ondeelbaar met mijn leeftijdgenoten. Een lot dat ik te aanvaarden had en dat maakte dat ik anderen meed. Nu Nico en ik elkaar plotseling, na twee jaar, weer zagen, leek het op een film die had stilgestaan – een onbedoelde *freeze frame*, veroorzaakt door een hapering in de projector – en die nu weer verderliep, zij het nog wat stroef.

Nico en Frida Ondráček waren later in onze buurt komen wonen. Hun oma van vaderskant was een Tsjechische. Ze was getrouwd met een Nederlander, maar hun zoon, Nico en Frida’s vader, had de naam van zijn moeder aangenomen. Nico kwam in de vijfde bij mij in de klas. Hij had een droog soort padvindingswiskundigheid, waarmee hij indruk maakte door op zijn eerste dag de onderwijzer te corrigeren. Die had beweerd dat de aarde uit zoveel procent land en zoveel procent water bestaat en Nico, onbevangen en na netjes zijn vinger te hebben opgestoken, zei dat dat niet klopte: overal was land, alleen stond een deel daarvan onder water.

Mijn belangstelling voor Nico werd ingegeven door Frida, die een klas hoger zat. Vriendschap met hem was de toegang tot haar. Ik aanbad haar, zonder daarvan iets

te durven laten merken. Zij negeerde mij. Voor haar was ik een vriendje van haar broertje en dus oninteressant. Maar zolang ze niet alleen mij maar alle jongens negeerde, was alles nog mogelijk, hield ik mezelf voor, al was het dan maar in mijn fantasie en ook al vond die geen enkele voedingsbodem in de realiteit. Jongens bestonden niet voor Frida. Mijn sprankje hoop was gebaseerd op het feit dat omgekeerd Frida ook niet bestond voor de jongens. Zij was niet het soort meisje waar jongens mee bezig waren. Alleen ik zag hoe speciaal ze was en dat gaf mij een voorsprong, al was het dan een voorsprong zonder waarde op niet bestaande concurrenten.

Terwijl Nico en ik verderliepen onder de zachte branding van de ruisende bomen, dacht ik aan Jessie Keizer. Jessie had ons leren zoenen. We waren twaalf. Jessie was maar een jaar ouder, maar in onze ogen al een vrouw. Ze zat op een andere school, wat wel zo fijn was. Het ging puur om een technische exercitie, waar wat ons betrof verder niemand iets van hoefde te weten. Jessie zou ons inwijden. Ik zag het als een kans om het leeftijdsverschil met Frida te verkleinen.

Jessie had de plek uitgekozen: een korenveld aan de oostkant van de stad. We troffen haar daar na schooltijd. We mochten om de beurt met haar mee het korenveld in. Om ervoor te zorgen dat de drie wachtenden geen argwaan zouden wekken van eventueel passerende volwassenen, had Erik een transistorradiootje meegenomen waar we quasi ontspannen naar konden luisteren. Het radiootje moest tevens eventuele geluiden vanuit het korenveld verbergen.

Erik liet ons lucifertjes trekken om de volgorde te bepalen. Hij hield er drie in zijn hand, met de kop naar buiten. Drie was voldoende. Zelf mocht hij als eerste, want hij had het geregeld. Hij hoefde dus niet te trekken. Niemand protesteerde daartegen. Ik denk dat Wim en Peter en ik het wel zo prettig vonden zelf niet als eerste te hoeven. Het was al spannend genoeg.

Jessie keek geduldig toe terwijl we het luciferritueel afwerkten. Toen bepaald was wie wanneer aan de beurt was, zei ze kordaat ‘Zo,’ en liep het koren in, gevolgd door Erik.

We keken ze na tot ze na een meter of twintig gingen liggen en zo aan het oog onttrokken werden. We gingen zitten, keken op onze horloges hoe laat het was. Er verstreken vijf minuten, tien minuten, meer. Het ene na het andere nummer passeerde: *Tumblin’ Dice*, *Sylvia’s Mother*, *Give Up Your Guns*, *Buddy Joe*. We gingen staan – misschien konden we iets zien – maar durfden niet het veld in te lopen.

We waren opgelucht toen er eindelijk iets bewoog en we Erik overeind zagen komen. Met een verhit hoofd kwam hij naar ons toe lopen.

‘Zo!’ zei hij met een grijns. En tegen mij: ‘Jij mag.’

Onzeker volgde ik het spoor van platgetreden korenhalmen tot waar Jessie lag te wachten. Erik was bijna een kwartier weggeweest. Dat betekende dat ik, als ik niet voor hem onder wilde doen, het ten minste ook zo lang moest volhouden.

Jessie lag op haar zij, geleund op een elleboog. Ze keek me vriendelijk aan en stelde me op m’n gemak. ‘Kom maar.’ Ik ging naast haar liggen en werd overweldigd

door de warme geur van het koren en de nog warmere geur van Jessies volle lichaam.

‘Ik kom op je liggen,’ zei ze. ‘Maar we gaan alleen zoenen!’

Ik werd overweldigd door haar zachtheid boven op me. ‘Lippen van elkaar,’ beval ze, ‘en doe je ogen maar dicht, dan gaat het makkelijker.’

Meer angstig dan gretig, maar eigenlijk vooral gehoorzaam, liet ik gebeuren wat gebeuren moest. Jessie duwde haar tong in mijn mond en liet hem daar heen en weer bewegen. Het voelde vreemd aan. Na een minuutje stopte ze.

‘Je moet wel meedoen,’ zei ze. ‘Het is de bedoeling dat je hetzelfde bij mij doet als wat ik bij jou doe.’

Ik begon energiek terug te tongen. Maar Jessie stopte opnieuw.

‘Niet zo wild. Je moet rustig doen.’

Ik deed wat ze zei en tot mijn geluk leek ze nu tevreden. Als vanzelf legde ik mijn handen, die de hele tijd werkeloos naast me op de grond hadden gelegen, op haar onderrug. Waarna Jessie meteen ophield met zoenen en me kwaad aankeek.

‘Alleen zoenen, had ik gezegd. Ga maar.’

Ze stond op. Er waren hooguit vijf minuten voorbij. Ik voelde me voor schut staan, maar Jessie was onverbiddelijk. Om het nog erger te maken zei ze: ‘Erik kan het beter.’

Ik liep langzaam terug, om de tijd te hebben mezelf een houding te geven. Ik voelde me afgewezen maar ook trots. De trots won het. Hoe dan ook was ik nu ingewijd. Ik had getongd, en dan nog wel met Jessie

Keizer, een al ouder meisje waar jongens van zestien, zeventien kwijlend achteraan liepen.

‘Jij bent,’ zei ik tegen Wim, die timide in het koren verdween.

‘Dat was snel,’ zei Erik.

Het lukte me een knipoog te produceren, waarmee ik mijn fiasco hoopte te maskeren. Maar zo gemakkelijk liet Erik niet los.

‘Heb je alleen getongd?’ wilde hij weten. ‘Of eh...’

‘Ik heb haar billen gevoeld,’ loog ik.

Erik grijnsde en ging er gelukkig niet verder op door. Tegen Peter zei hij: ‘Ja Petertje, jij moet nog even geduld hebben, maar je zult zien dat ’t het wachten meer dan waard is.’

Erik had er een aangeboren gevoel voor hoe hij iemand kon overvleugelen. Als je gevoelig was voor zijn branie, kon het je intimideren en klein maken. Een wildvreemde kon hij aanspreken met: ‘Wat zie jij er slecht uit! Ben je ziek geweest?’ Om daar onmiddellijk met een grijns de angel weer uit te halen.

Ik zag dat Peter onzeker werd en zijn stoerheid probeerde te bewijzen door snel in te grijpen toen Vicky Leandros op de radio kwam.

‘Ik dacht dat jij Vicky Leandros juist leuk vond,’ zei Erik. ‘Of was het Peter Maffay?’

‘Heel leuk,’ zei Peter bedeesd.

Tot mijn geluk kwam Wim net zo snel terug als ik. Met een rood hoofd en zijn bril in de hand voegde hij zich weer bij ons. ‘Jij mag, Peter.’

Maar Peter wilde niet meer.

‘Durf je niet?’ jende Erik.